

İSTANBUL'DA BİR HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİ ARASINDA SİGARA, ALKOL VE YASAL OLMAYAN MADDELERİ KULLANIM YAYGINLIĞI *

Bil. Uzm. Nihal BOSTANCI

Bil. Uzm. Sevil YILMAZ

Yard. Doç. Dr. Yasemin KUTLU

İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

Kübra AYDELİK, Neşe DEMİREL,

Pınar KARAMAN, Pınar OĞUZ, Sedef TEKELİ

İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

4. Sınıf Öğrencileri

ÖZET

Amaç: Hemşireler bakım, önleme, eğitim ve rol model oluşturarak toplumun sağlığını etkilemektedir. Bu nedenle gelecekte sağlık hizmetleri verecek olan bugünün hemşirelik öğrencilerinin madde kullanım davranışlarını incelemek önemlidir. Bu çalışmanın amacı; İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinde sigara, alkol ve yasal olmayan madde kullanım yaygınlığını belirlemektir.

Yöntem: Araştırma kesitsel olarak planlanmış olup, örneklem grubunu 2003-2004 öğretim yılında İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu'na devam eden 321 öğrenci oluşturmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu ile toplanmış ve istatistiksel olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular: Öğrencilerde maddeleri kullanma oranları aşağıdaki gibi bulunmuştur: sigara % 24 (n=77), alkol % 14 (n=44), esrar % 1 (n=4), extacy % 1 (n=4) ve sakinleştiriciler % 1 (n=4).

Sonuç: İstanbul'da hemşirelik öğrencileri arasında yasa dışı madde kullanım oranları birçok Batı ülkesindeki oranlardan daha düşük bulundu. Örneklemimizde sigara en yaygın olarak kullanılan madde idi. Ulusal düzeyde hemşirelik yüksekokulları arasında madde kullanımına ilişkin çalışmalar yapılarak sorun alanları saptanmalı, eğitimde ve sağlık hizmetlerinde gereken müdahaleler yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci hemşire, Sigara, Alkol, Yasal olmayan madde, Bağımlılık

* III. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresinde (29-30 Nisan 2004, Edirne) poster bildiri olarak sunulmuştur.

SUMMARY

The Prevalence of Cigarette Smoking, Alcohol and Illicit Drug Use Among a Nursing College's students in İstanbul

Object: Nurses have influence on the health of the society by providing care, education and as role models. It is therefore of interest to examine the lifestyles of today's nursing students-tomorrow's nurses, who will be involved in future health care. The aim of this study was to determine the extent of cigarette smoking, alcohol and illicit drug use at İstanbul University Florence Nightingale College of Nursing.

Method: The research has been planned as a cross-sectional study. The sample group is composed of 321 students who are still educated at İstanbul University Florence Nightingale College of Nursing in 2003-2004 academic year. In the research, an interview form prepared by the researchers was used for collecting data. Research data was evaluated statistically.

Results: The ratio of students reporting use of substances were found as follows: 24 % tobacco, 14 % alcohol, 1 % hashish, 1 % extacy, 1 % sedatives.

Discussion: We found that the rates of illicit drug among nursing students in İstanbul were lower than those in most Western countries. In our study sample cigarette was the most commonly used. The findings suggest a need for a larger study across different nursing colleges so that appropriate arrangements for student education and health care can be made.

Key Words: Student nurse, Smoking, Alcohol, Illicit drug, Dependence.

GİRİŞ

Günümüzde üniversite gençliğinin sorunlarını araştıran çalışmalar öğrencilerin ruhsal yönden risk grubu oluşturduklarını gösterir niteliktedir. Bu dönem ergenliğin genel karmaşasına ek olarak; evden ve aileden ayrılık, barınma ve yeni bir çevreye ilişkin sorunlar, arkadaş ve grup seçimi, bir mesleğe aday olma ve iş bulmayla ilgili belirsizlikler gibi pek çok sorunu içerir (Kırkpınar 1997, Kocabaşoğlu 1994). Bu dönemde gençler yoğun stres yaşayabilmekte ve başa çıkamadıkları streslerin biriken, yoğunlaşan etkileri sonucu madde kullanımına yönelebilmektedirler (Atamer 1988, Buzlu 1995).

İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan, özellikle de son yıllarda birçok ülkede giderek büyüyen bir sorun olarak kabul edilen sigara, alkol ve diğer maddelerin kullanılması ve bağımlılık sorunu ülkemizde de güncel bir sorun oluşturmaya başlamıştır (Buzlu 1995). Amerika Birleşik Devletleri'nde 1998'de yayınlanan hükümet raporuna göre gençler arasında marihuananın deneme oranı % 39,6, günlük sigara içim oranı ise % 24'tür. Bu ülkelerde alınan önlemler ve yürütülen çalışmalar sayesinde bu oran az da olsa düşme eğilimine girmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde ise durum tersinedir; henüz

madde kullanım boyutu gelişmiş ülkelerdeki rakamlara ulaşamamış görünmekle birlikte hızla artmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) raporlarına göre Türkiye yılda 1 milyar litre alkol tüketimiyle dünya alkol tüketiminde üçüncü sıradadır. Adli Tıp Kurumu raporlarına göre de Türkiye'de 1986-1991 yılları arasında bağımlılık yapıcı maddelere bağlı ölümlerde % 81 oranında artış görülmüştür. Bu veriler göz önüne alındığında, gelişmekte olan ülkelerden biri Türkiye'de problemin boyutunun ve niteliğinin bir an önce belirlenip gereken önlemlerin hızla alınmasının özellikle madde bağımlılığı ile mücadeledeki önemini ortaya çıkarmaktadır (Kayır 1998).

Bu tür maddelerin kullanımına genellikle gençlik döneminde başlanması, bireylerin ve toplumların geleceği açısından önemli bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir (Buzlu 1995, Akın 1999).

Bugüne kadar ülkemizde madde kullanımı ile ilgili çalışmaların oldukça dar alanlarda yapıldığı dikkati çekmektedir. Ülkemizdeki epidemiyolojik veriler daha ziyade ergenlerle ve lise öğrencileriyle sınırlıdır (Akın 1999, Kaya 2002). Yapılan araştırmalarda en sık kullanılan maddenin esrar olduğu gözlenmiştir. Çalışmalardaki yöntem ve örneklem farklılıkları nedeniyle tam bir karşılaştırma yapılamazsa da hastane başvuruları, polis ve mahkeme kayıtları, yakalanan madde miktarı ve madde alımına bağlı ölümlerdeki artış gibi veriler ülkemizde de madde kullanımı ve ilişkili bozuklukların yaygınlığının son yıllarda önemli düzeyde arttığını göstermektedir (Kırkpınar 1997, Akın 1999, Kaya 2002).

Bağımlılık yapan maddelerin ortak özelliği davranış ve duygudurum üzerine olan etkileridir. Bu maddeler genelde güçlülük duygularının ve özgüvenin artmasına neden olur. Kişiler sıkıntı ve sorunları ile baş edemediklerinde bu tür maddelere başvururlar. Bu kişiler aynı zamanda genel olarak bağımlı, utangaç, yalnızlığa eğilimli, bunaltısı yoğun, engellenmeye dayanma gücü düşük, ürkek, gergin ve aşırı duyarlı insanlardır.

Hemşirelik mesleğine baktığımızda da, bu mesleği yerine getiren bireylerin çoğu kadındır ve toplum tarafından kadına verilen değer ve çocukluk döneminde aile tarafından yetiştirilme biçimi bağımlı bir yapı geliştirmesine neden olabileceğini düşündürmektedir. Hemşireler gerek kadına özgü özellikleri gerekse bağımlılık yapıcı maddeleri kolaylıkla bulabilmeleri ve bu maddelerin özelliklerini bilmeleri nedeniyle bağımlılık yapıcı maddeleri daha fazla kullanma riski taşırlar.

Madde kullanımının daha çok gençlik döneminde başlaması, gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye’de madde kullanımı yaygınlığının giderek artması, sağlık eğitimi alan öğrenci gruplarında ve özellikle de hemşire öğrencilerde başta sigara olmak üzere bağımlılık yapan maddelerin kullanımının fazla olması düşüncesinden yola çıkarak İstanbul ilinde en eski üniversitelerden biri olan İstanbul Üniversitesi içinde yer alan Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin madde kullanım yaygınlığını belirlemek amacı ile bu çalışma planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, 2003-2004 akademik ders yılında İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu’nda gerçekleştirilmiştir (N=440). Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, araştırmayı kabul eden tüm öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır. Ancak bazı soru formları eksik ve hatalı doldurulduğu için 321 olgu değerlendirilmeye alınmıştır.

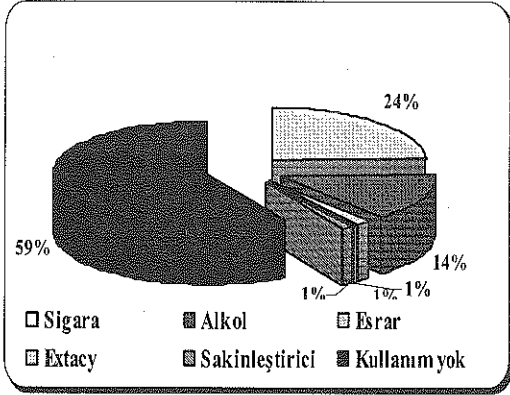
Araştırma kesitsel olup, verileri toplamak için araştırmacılar tarafından literatür bilgisine dayandırılarak hazırlanmış 38 maddelik yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak madde kullanımı ve alkol kullanım şiddeti CAGE ölçeği ile belirlenmiştir. Formlar öğrenciler tarafından bireysel olarak doldurulmuştur. Veriler daha sonra istatistiksel olarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin özelliklerine bakıldığında;

Olguların büyük çoğunluğunu oluşturan % 64.2’si 20-25 yaş arasında (n=206) olup, % 28.3’ü 1. sınıf (n=91) öğrencisidir.

Tablo 1: Öğrencilerin Madde Kullanım Durumlarına Göre Dağılımları (n=321)

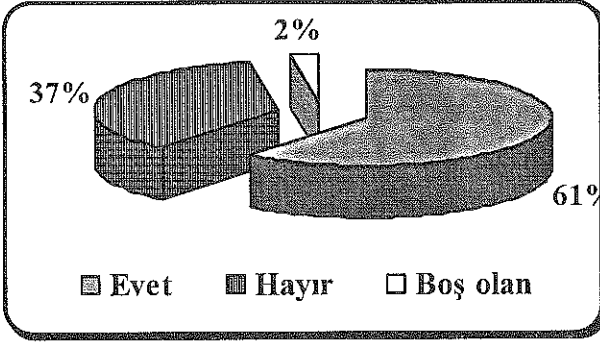
Öğrencilerin madde kullanım yaygınlıklarına bakıldığında; % 59'u (n= 188) hiçbir madde kullanmadığını, % 24'ü (n= 77) sigara, % 14'ü (n=46) alkol, % 1'i esrar (n=4), % 1'i extacy (n=4) ve yine % 1'i (n=4) sakinleştiricileri kullandıklarını ifade etmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Alkol Kullanım Şiddeti (CAGE) Ölçeği Yanıtlarının Dağılımları (n=46)

CAGE SORULARI	EVET	
	n	%
Şimdiye kadar içki içmeyi azaltmayı / kesmeyi düşündünüz mü?	16	34.8
İçmenizle ilgili başkalarının eleştirilerinden sıkıldınız mı?	4	8.7
Şimdiye kadar içmenizden dolayı kendinizi suçlu ya da kötü hissettiniz mi?	8	17.4
Hiç şimdiye kadar sınırlerinizi yatıştırmak ya da akşamdan kalma halinizi gidermek amacıyla sabah ilk iş olarak içtiniz mi?	3	6.5

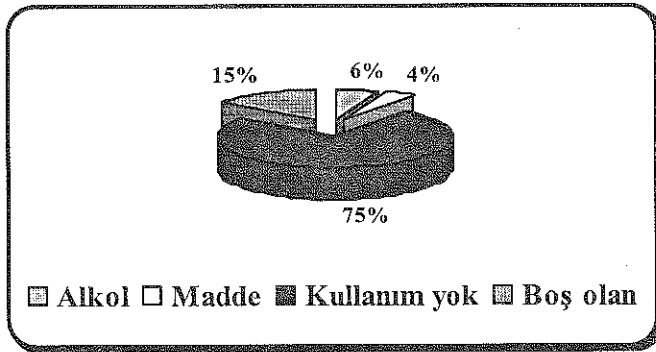
Öğrencilerin CAGE ölçeği yanıtlarının dağılımına bakıldığında; % 34.8'inin (n=16) içki içmeyi azaltmayı / kesmeyi düşündükleri, % 17.4'ünün (n=8) içki içtiklerinden dolayı kendilerini suçlu ya da kötü hissettikleri, % 8.7'sinin (n=4) içmeleriyle ilgili başkalarının eleştirilerinden sıkıldıkları, % 6.5'inin (n=3) sınırlarını yatıştırmak ya da akşamdan kalma halini gidermek amacıyla sabah ilk iş olarak içtiklerini belirtmiştir.

Tablo 3: Ailede Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımı (n=321)

Ailede bağımlılık yapıcı madde kullanımlarına bakıldığında; öğrencilerin % 61'inin ailesinde bağımlılık yapıcı bir madde kullanımı olduğu (n=196) ifade edilmiştir.

Tablo 4: Birlikte Yaşanan Kişilerde Madde Kullanımı (n=321)

Birlikte yaşayan kişilerde madde kullanım dağılımlarına bakıldığında, grubun % 75'inin birlikte yaşadığı kişilerde madde kullanımı olmadığı (n=241) ifade edilmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin Üç Temel Tacizi Yaşamalarına Göre Dağılımları (n=321)

YAŞAM OLAYLARI	16 yaşından önce		Son 1 yılda		Son 1 ayda	
	n	%	n	%	n	%
• Şiddetli bir şekilde (bir yerinizin morarması, kanaması, kırılması vb.) dayak yeme	24	7.5	6	1.9	4	1.2
• Aşağılanma, hakarete uğrama, küçük düşürülme, destek görememe, ihtiyaçlarınızın karşılanmaması, kabul edilmeme gibi durumları yaşama	44	13.7	26	8.1	16	4.9
• Cinsel olarak taciz edilme	17	5.3	14	4.4	8	2.4

Öğrencilerin üç temel tacizi yaşamalarına göre dağılımlarına bakıldığında grubun çoğunluğunun duygusal tacize (Aşağılanma, hakarete uğrama, küçük düşürülme, destek görememe, ihtiyaçlarınızın karşılanmaması, kabul edilmeme gibi durumları yaşama....) uğradığı saptanmıştır [16 yaşından önce (n=44, % 13.7); son 1 yılda (n=26, % 8.1); son 1 ayda (n=16, % 4.9)].

TARTIŞMA

Madde kullanımı, günümüzde gittikçe artan önemli toplum sorunlarından biridir. Bu çalışma, hasta bakımı ve eğitiminde önemli rol ve görev alacak olan hemşirelik öğrencilerinin madde kullanım yaygınlığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 24'ünün sigara kullandığı belirlenmiş ve sigara içen öğrencilerin % 47.4'ü düzenli olarak kullandığını; % 71.8'i sigara kullanımına 15-20 yaşında başladığını ifade etmiştir.

Akvardar ve arkadaşlarının (2001) Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi II. Dönem öğrencilerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerde sigara kullanım prevalansı % 27.3 olarak saptanmıştır. Demiral ve arkadaşlarının (2003) Türkiye'deki üç farklı tıp fakültesi öğrencilerinde madde kullanımı ile ilgili yaptıkları çalışmada, yaşam boyu sigara içme yaygınlığının %39.9, nikotin bağımlısı olanların %3.1 olduğu belirtilmiştir. Kucur ve arkadaşlarının (2000)

Konya ilindeki üniversite öğrencilerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %27.2'sinin sigara kullandıkları (erkek %36.4, kız %16.2) bulunmuştur. Aynı çalışmada DSM-IV tanı kriterlerine göre sigara içen öğrencilerin %18.1'inde nikotin bağımlılığı (erkek: %23.1, kız: %12.6), %4.7'sinin ise nikotin yoksunluğu gösterdiği tespit edilmiştir.

Kaya ve Çilli (2002), Selçuk Üniversite'sinde üniversite öğrencilerinde nikotin, alkol ve madde bağımlılığının 12 aylık yaygınlığını belirlemek amacıyla 323 öğrencide yaptıkları çalışma sonucunda; öğrencilerin % 17'sinin nikotin bağımlılığı (NB) ve % 13'ünün nikotin yoksunluğu (NY), % 1.2'sinin alkol bağımlılığı ve % 2.2'sinin alkol kötüye kullanımı tanısı aldıklarını, hiçbirinin madde kötüye kullanım veya bağımlılığı tanısı almadıklarını bulmuşlardır.

Adderley-Kelly ve Green'in (2000); üniversitede öğrenim gören Afrika kökenli Amerikalı hemşirelik öğrencilerinde sağlık davranışlarını belirlemek amacıyla 214 öğrencide yaptıkları çalışma sonucunda; örneklemin % 80'inden fazlasında yaygın şekilde sigara içimi, alkol ve madde kullanımı bulunmuştur.

Gorin ise New York'daki 12 hemşirelik okulunda yaptığı çalışmada öğrencilerin sigara içme yaygınlığını % 24 olarak bulmuştur .

Ahmedi ve arkadaşlarının (2000); hemşirelik öğrencilerinde madde kötüye kullanım prevalansını belirlemek amacıyla 400 öğrencide yaptıkları çalışmada; öğrencilerin % 25.3'ünün sigara kullandığı bulunmuştur.

Çalışmamızda hemşirelik öğrencilerinde sigara kullanma oranları ile diğer çalışmalardaki sigara kullanma oranları açısından benzerlik bulunmuştur. Sağlıkla ilgili bir meslek grubu olan hemşirelik öğrencilerinin sigara içme oranının diğer üniversite öğrencileriyle benzer olması bu öğrencilerin sigara içmeye lise döneminde başlamalarıyla açıklanabilir.

Çalışmamızda hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin alkol kullanım yaygınlığı %14 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin alkol kullanım özelliklerine göre dağılımına bakıldığında; % 56.5'inin 15-20 yaşında alkol kullanımına başladığı, % 37.0'sinin yalnız grup içinde alkol kullandığı, %4.3'ünün sürekli kullandığı, %30.5'inin aralıklı olarak kullandığı, % 73.9'unun son 30 günde, %67.4'ünün son bir yıl içinde alkol tüketimi olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin çoğunluğunun düzenli alkol kullanım yaşımı ve son 30 gün içinde alkol almak için harcadıkları para miktarlarını belirtmedikleri görülmüştür.

Kucur ve arkadaşlarının (2004) Selçuk Üniversitesi'nde yaptıkları çalışma sonucunda; öğrencilerin % 1.2'sinin alkol bağımlılığı ve % 2.2'sinin alkol kötüye kullanımı tanısı aldıkları, hiçbirinin madde kötüye kullanım veya bağımlılığı tanısı almadıkları saptanmıştır.

Akvardar ve arkadaşlarının (2001) Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi II. Dönem öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada ise araştırma yapıldığı anda alkol kullanım sıklığı % 47.9 (erkeklerde % 49.3, kızlarda %45.7) olarak bulunmuştur. Demiral ve arkadaşlarının (2003) Türkiye'deki üç farklı tıp fakültesi öğrencilerinde madde kullanımı ile ilgili yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %7.4'ünde riskli alkol kullanımı olduğu belirtilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde yapılan bir araştırmada tıp, diş hekimliği ve hemşirelik fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerde yapılan bir çalışmada, yoğun alkol kullanım yaygınlığının %3 olduğu, olguların %10'unun alkol etkisindeyken araç kullandığı bildirilmiştir. İngiltere'de yapılan bir çalışmada öğrencilerin % 45'inin İngiltere'de alkol tüketimi için tavsiye edilen limitin üzerinde alkol kullandığı bildirilmiştir. Yunanistan'da tıp fakültesinde öğrenim gören erkek öğrencilerin %77.2'si, kız öğrencilerin % 58'i düzenli olarak alkol kullandıklarını belirtmişlerdir.

Haack ve Haford (1984); hemşire öğrenciler arasında içme paternlerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda; öğrencilerin çoğunluğunun düzenli alkol kullanımına sahip olduğunu ve % 13'ünün evde ya da işte alkolle ilgili problemlerini bildirdiğini bulmuştur. Ahmadi ve arkadaşlarının (2000); hemşirelik öğrencilerinde madde kötüye kullanım prevalansını belirlemek amacıyla 400 öğrencide yaptıkları çalışmada; % 5.8'inin alkol kullandığı bulunmuştur. Kumagai ve arkadaşlarının (2002); Japonya'da kadın hemşirelik öğrencilerinin içme davranışlarını ve içme problemi ile ilgili stres faktörlerini belirlemek amacıyla 317 öğrencide yaptıkları çalışmada; % 13.7'sinin alkol kötüye kullanımına sahip olduklarını bulmuşlardır. Abdullah ve arkadaşları Hong-Kong'taki üniversite öğrencileri arasında sigara, alkol ve madde kullanımını belirlemek amacıyla 1197 öğrenciyle yaptıkları çalışmada; öğrencilerin % 61'inin alkol kullandıklarını bulmuşlardır.

Çalışmamızda alkol kullanım sıklığı oranlarını diğer çalışma sonuçlarıyla karşılaştırmak, çalışmalarda kullanılan ölçüm yöntemlerindeki farklılıklardan dolayı güçleşmektedir. Yine de eldeki mevcut sonuçlara dayanarak, hemşirelik öğrencilerinin alkol kullanım oranları Japonya'daki hemşirelik öğrencileriyle benzer (Abdullah, Fielding, Hedley 2002), ülkemizdeki diğer üniversitelerde

öğrenim gören öğrencilerin ve Amerika, İngiltere, Yunanistan, gibi ülkelerdeki öğrencilerin alkol kullanım oranlarıyla kıyaslandığında daha düşük (Adderley-Kelly&Green 200, Cole man et al. 1997, Genişol ve ark. 2003, Haack&Harford 1984), İran gibi Arap ülkelerine göre daha yüksek(Ahmadi, Maharlocy Alishohi 2004) bulunmuştur. Bu farkın, ülkelerin alkolle ilgili politikaları, kültürel farklılıklar, cinsiyet gibi nedenlerden kaynaklandığı düşünülmüştür.

CAGE ölçeğine göre alkol kullanan öğrencilerin % 34.8'inin içki içmeyi azaltmayı / kesmeyi düşündükleri, % 17.4'ünün içki içtiklerinden dolayı kendilerini suçlu ya da kötü hissettikleri, % 8.7'sinin içmeleriyle ilgili başkalarının eleştirilerinden sıkıldıkları, % 6.5'inin sinirlerini yatıstırmak ya da akşamdan kalma halini gidermek amacıyla sabah ilk iş olarak içtikleri görülmektedir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi II. Dönem öğrencileri üzerinde 2000 yılında yapılan çalışmada, CAGE ölçeğine göre alkol kullanan öğrencilerin %20.4'ü alkolü azaltmayı düşünmekte, %23.6'sı alkol kullanmalarıyla ilgili kendilerini suçlu ya da kötü hissetmektedirler. Hemşirelik öğrencilerinde içki içmeyi azaltmak ya da kesmek isteyenlerin oranlarının yüksek olması dikkat çekicidir. Okullarda verilecek alkol/madde danışmanlığının alkolü bırakmayı düşünen öğrenciler için yararlı olacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin madde kullanımına göre yaygınlıklarına bakıldığında % 1'i esrar, % 1'i extacy ve yine % 1'i sakinleştiricileri kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin madde kullanım özelliklerine göre dağılımına bakıldığında çoğunluğunun ilk madde kullanım yaşı, düzenli madde kullanım yaşı ve madde kullanım şekline cevap vermek istemeyerek o kısmı boş bıraktıkları, tamamının son bir yılda madde kullandıkları, son 30 günde madde kullananlar ve kullanmayanların eşit oldukları ve son 30 gün içinde madde almak için 0-10 milyon TL. harcadıkları görülmektedir.

Akvardar ve arkadaşlarının (2001) Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi II. Dönem öğrencilerinde yaptıkları çalışmada madde kullanmayı deneme oranı % 6.7, madde kullanmayı düşünme sıklığı %11.7 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin en çok kullanmayı düşündükleri ve denedikleri madde esrar olarak bulunmuştur.

Coleman ve arkadaşları (1997); Amerika'daki sağlık bakım öğrencileri arasında madde kullanımını ve eğitimsel girişimlerin etkililiğini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada; hemşirelerin yaklaşık % 10'unun kimyasal bağımlı olduklarını bulmuşlardır.

Ahmedi ve arkadaşları (2000), İran'daki hemşirelik öğrencilerinin % 8.5'inin opium, % 1.5'inin kokain, % 1.5'inin haşhaş, % 0.8'inin marihuana ve % 0.5'inin morfin kullandığı bulmuştur. Abdullah ve arkadaşlarının çalışmasında (2002) Hong-Kong'taki üniversite öğrencilerinin % 2'sinin marihuana, % 0.4'ünün diğer yasal olmayan maddeleri kullandıkları bulunmuştur.

Çalışmamızdaki madde kullanımına ilk başlama yaşı oranları diğer çalışmalar ile benzerlik taşımaktadır. Madde kullanma oranları diğer ülkelerdeki oranlara kıyasla düşük olmasına rağmen, elimizdeki bulguların madde kullanımının risklerine ilişkin bilgilendirme ve farkındalığın yeterli olmadığını bize düşündürmektedir .

Ailede bağımlılık yapıcı madde kullanımlarına bakıldığında; öğrencilerin % 61.0'inin ailesinde bağımlılık yapıcı bir madde kullanımı olduğu görülmektedir. Birlikte yaşayan kişilerde madde kullanım oranlarına bakıldığında ise, öğrencilerin %10'u (%6 alkol, %4 madde) birlikte yaşadığı kişilerde madde kullanan birinin olduğunu belirtmiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi II. Dönem öğrencilerinde yapılan çalışmada; öğrencilerin % 11.8'i yakın çevrelerinde madde kullanan birinin olduğunu belirtmiştir . Bu çalışmanın bulgularıyla çalışmamızın bulguları benzerlik taşımaktadır. Genişol ve arkadaşların beş farklı şehirdeki yedi ayrı tıp fakültesinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %36.5'i ailesi ya da arkadaşları arasında 1-2 tane, %6.8'i üçten fazla arkadaş ya da akrabasının alkol bağımlısı olduğunu belirtmiştir . Kişinin alkol kullanımının içinde yaşadığı çevre ile doğrudan ilişkisi olduğu bilinmektedir Hemşirelik öğrencilerinin akrabaları ya da arkadaşları arasında alkol problemi yaşayanların sayısının çok olmamasının alkol kullanım oranlarının düşük çıkmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Tacize uğramakta bireylerin madde kullanımına yönelmelerinde önemli faktörlerden biridir. Bireyler yaşadıkları böyle bir olayın etkisini ortadan kaldırmak için maddeye yönelebilmektedirler. Öğrencilerin % 8.5'inin (n=28) son bir ayda bile hala üç temel tacizden birini yaşıyor olması, bizi bu durumdaki

öğrencilerin madde kullanımı açısından riskli olabilecekleri düşüncesine götürmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bulgularımız doğrultusunda hemşirelik öğrencilerinin sigara kullanım oranlarının, diğer çalışmalar ile paralel olduğu, alkol ve madde kullanım oranlarının ise düşük olduğu söylenebilir. Bu sonuç başlangıçta vurgulanan, “sağlık eğitimi alan öğrenci gruplarında ve özellikle de hemşire öğrencilerde başta sigara olmak üzere bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının fazla olması” varsayımımızı öğrencilerin sigara kullanımları açısından desteklemekte, alkol-madde kullanımı açısından ise desteklememektedir.

Çalışmanın sonuçları başta sigara kullanımı olmak üzere hemşirelik öğrencilerinin sigara, alkol ve madde kötüye kullanımı riskleri hakkında daha fazla eğitime, sigara ve alkol kullanımıyla ilgili müdahalelere gereksinim duyduklarını göstermektedir. Eğitim ve girişimsel yöntemlerle yapılan müdahaleler özellikle bu grup için gereklidir, çünkü geleceğin hemşireleri olacak olan öğrenciler gelecekte topluma eğitim ve danışmanlık sağlayacaklardır. Kişinin kendisinin sigara, alkol, madde kullanımı, bu konuda daha serbest görüşlere sahip olmasına neden olmakta ve vereceği danışmanlık hizmetlerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle toplum genelinde alkol, sigara, madde kötüye kullanımını azaltabilmek için ulusal düzeyde hemşirelik ve sağlık yüksekokulları arasında madde kullanımına ilişkin çalışmalar yapılarak sorun alanları saptanmalı, eğitimde ve sağlık hizmetlerinde gereken müdahaleler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Abdullah AS, Fielding R, Hedley AJ (2002) . Patterns of cigarette smoking, alcohol use and other substance use among Chinese university students in Hong Kong, *Am J Addict.*, 11(3):235-46 (Abs).
- Adderley-Kelly B, Green PM (2000 Jan-Feb) . Health behaviors of undergraduate African American nursing students, *ABNF J.*, 11(1):7 - 12.
- Ahmadi J. Maharlooy N. Alishahi M J (2004). Substance abuse: prevalence in a sample of nursing students, *Journal of Clinical Nursing* 13 (1) : 60 - 64.
- Akın M. Lise öğrencilerinde madde kullanımının zararlarına ilişkin sağlık eğitim gereksinimleri, *Bağımlılık Dergisi* 2000; 1(1):14 -17.

- Akvardar Y, Aslan B, Ekici ZB ve ark. (2001) Dokuz Eylül Üniversitesi Dönem II öğrencilerinde sigara, alkol, madde kullanımı, *Bağımlılık Dergisi*, 2:49 - 52.
- Atamer Ş, Aydın B (1988) Üniversite gençliğinin bir kesiminde suistimale uygun ilaç tüketimi ile sürekli anksiyete ilişkisi. *Yeni Symposium*, Temmuz-Ekim, 3-4:34.
- Buzlu S (1995). Hemşirelik öğrencilerinde madde kullanım yaygınlığı ve nedenlerinin eşdeğer eğitim gören diğer öğrencilerle kıyaslamalı olarak araştırılması. İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Coleman EA, Honeycutt G, Ogden B, McMillan DE, O'Sullivan PS, Light K, Wingfield W (1997). Assessing substance abuse among health care students and the efficacy of educational interventions, *J Prof Nurs*.13(1):28 - 37 (Abs).
- Demiral Y, Ergör G, Ergör A, Bilici M, Özer ÖA (2003). Substance use in a sample of Turkish medical students, *Drug and Alcohol Dependence*, 72(2):117 - 121.
- Genişol E, Yargıç İ, Saka Ö, Sivri F, Gülerüz Ş, Işıl G, Baraz E, Dağlıgöz G, Aslanargün P, Güvenç İ (2003). Tıp öğrencilerinin alkol kullanımı ile ilgili önyargı ve tutumları, *Bağımlılık Dergisi*, 4:53 - 56.
- Haack MR, Harford TC (1984). Drinking patterns among student nurses, *Int J Addict*.19 (5) :577 - 83 (Abs).
- Kaya N, Çilli A (2002) . Üniversite öğrencilerinde nikotin, alkol ve madde bağımlılığının 12 aylık yaygınlığı. *Yeni Sempozyum*, 3(2), İstanbul.
- Kayır H, İpekdal İ, Evrensel A, Uzbay İT (1998). GATA askeri tıp fakültesinde gerçekleştirilen madde bağımlılığı konulu paneli dinlemeye gelenlerde bağımlılık yapıcı madde kullanımının anket yöntemi ile sorgulanması, 1998.
- Kırkpınar İ, Özer H, Coşkun İ, Anaç Ş, Turan M, Gençelli Ş, Ersolak C, Çayköylü A, Ulaşmış Y (1997). Erzurum'daki üniversite öğrencilerinde CIDI/DSM-III-R ruhsal bozukluklarının yaşam boyu ve 12 aylık yaygınlığı. *3 P Dergisi*, 5(4) : 253-263.
- Kocabaşoğlu N, Özmen, M (1994) . Mediko-sosyal merkezine başvuran üniversite öğrencilerinde sosyo-demografik etkenlerle, depresyon ve obsesyon düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Yeni Symposium* , 3-4 : 7-12.
- Kucur R, Çilli AS, Aşkın R, Herken H, Kaya N, Özkan İ (2004). Konya'da üniversite öğrencilerinde CIDI/DSM-IV Ruhsal Bozukluklarının 12 aylık yaygınlığı. <http://www.aile.selcuk.edu.tr/psikiyatri/proje.htm>.